

Georgi Kapriev

(Bulgaria, Sofia University *St. Kliment Ohridski*)

Cleo Protohristova. The Literary Twentieth Century. Synchronic Cuts and Diachronic Projections

Abstract: Kleo Protohristova's new book is a research and educational achievement of very high merit. The audacity of embarking on a conceptual outline of the literary 20th century presupposes both immense professional knowledge of the literary production and a precise methodological apparatus. An additional difficulty is the lack of sufficient historical distance that would help define what is historically relevant. Kleo Protohristova successfully manages to deal with these difficulties due to the precise theoretical apparatus whose framework is based on the definition and adoption of the terms "literary century" and "literary year". The dominants of the literary process are derived from several "core" periods (1911 – 1914, 1922 – 1925, 1953 – 1954) defined by the author. The fine web of the analysis is weaved by means of a series of methodological mechanisms, culture-forming "operators" (such as the spectacles, the clock, the mirror), as well as cultural universals and conventions and the resulting cultural dispositions. The innovative functioning of this framework is illustrated in the second and the third part of the work. The new book by Kleo Protohristova is one of the relatively few phenomena in our professional field: it may serve as a textbook while showcasing high-quality innovative scientific research.

Георги Каприев

(България, Софийски университет „Св. Кл. Охридски“)

Клео Протохристова. Литературният дваисети век. Синхронни срезове и диахронни проекции

За удобство на читателя, ще започна директно с тезата, която ще обосновавам със следващите редове: Текстът „Литературният дваисети век – синхронни срезове и диахронни проекции“ на проф. д.ф.н. Клео Протохристова е изследователско и педагогическо постижение с изключително висока стойност.

Първото му достойнство е изборът на предмета. Дързостта да се създаде концептуален обзор на литературния ХХ век предполага наличието колкото на познаване на литературната продукция през века на много високо професионално ниво, толкова повече и разработването на прецизен методологически апарат за овладяването и систематизирането на свръх-обилния материал. В случая, към базисните трудности пред изследването, се добавя липсата на достатъчна историческа дистанция, от която да бъдат ясно очертавани типологични линии; не са доизбистрени критериите за подбор на исторически релевантното и отсяването му от ситуативно влиятелното; най-сетне, самите ние сме част от този процес. Трябва отчетливо да се каже, че Клео Протохристова се справя отлично с всичко това.

Основната причина е прецизно разработеният от нея теоретичен апарат. Голямата му рамка се гради от промислянето на понятията „литературен век“ и „литературна година“. Отчитайки, че „непрекъснатите и неудържими промени в естетическите практики на века представят прекомерно пъстра и непоследователна картина“, авторката се отказва от „традиционната литературноисторическа схема“. Спазвайки изискването за установяване на „цялостност, осъществена в относителна синхрония, маркирана от парадигмален свод наличности“, тя подхожда към „късия“ литературен ХХ в., обосновава полагайки началото му в периода 1911/14 г. и завършвайки го фактически с 80-те години. Оттук, извеждайки доминантите в литературния процес,

авторката формулира и неговите периоди-ядра: 1911 – 1914, 1922 – 1925, 1953 – 1954. Обсъждането на две други възможни ядра (1907 и 1968 г.) доказва правотата на избора: това са решаващи години, ефектът за литературата от които обаче се разгръща в последващи времеви периоди.

Тънката мрежа на анализа се гради през апаратурата, следваща от серия методологични механизми, родово означавани чрез понятия като „интратекстуалност“, „интертекстуалност“, „контекстуалност“, „интерконтекстуалност“, „интерперсоналност“. Съществена при това е ролята на въведените специфични културообразуващи „оператори“, каквито са например очилата, часовникът, огледалото, както и по-активно разиграните в третата част доминантни за периода културни универсалии и конвенции, каквито са отношението и обръщането към античното и средновековното наследство, календарът, „перипатетизмът“ (фланьорството), плажът и произтичащите от него културни нагласи.

Втората и третата част, интерпретиращи конкретни литературни произведения и факти, доказват правомерността и продуктивността на положения методологически апарат. Характерният за творчеството на Клео Протохристова подход, предполагащ вглеждане в конкретен фрагмент, който за неподготвеното око може да изглежда и като страничен, се превръща в движещ център на анализа. Тази стратегия реализира тук масивно своята ефективност, особено при обработването на литературните „двойки“ във втората част, които се оказват много по-поливалентни, отколкото би могло да се установи с инструментите на традиционните литературоведски и културно-исторически похвати.

Тъкмо в третата част се извежда системно и става особено видна една характеристика на европейската култура, а значи и литература, през XX в. Вглеждайки се в специализацията, действително характерна за науките през този период, изследователите обикновено пропускат да забележат действия синкретизъм в сферата на изкуствата и (най-вече) хуманитарните науки, в чийто контекст се формират разнообразни „сплави“ между изкуства и науки. По същество, проследяването на този синкретизъм е ключово за цялото обсъждано изследване. Ако във втората му част това се показва чрез изследване на контекста и интерконтекста, в третата част се прави експлицитно, особено в последните две глави, където обект на анализа са взаимодействията между литературата и представителните за епохата музикални феномени на джаза и рока. Излишно е да се споменава, но все пак ще го направя: подобно изследване е невъзможно без притежаването на едрокалибрана и многоизмерна, навлизаща в дълбочина ерудиция, каквато Клео Протохристова демонстрира в щедра мяра.

„Литературният XX век – синхронни срезове и диахронни проекции“ се нарежда сред сравнително редките в нашите професии феномени: той може да изпълнява отлично функциите на учебник, който заедно с това обаче има качествата на първокласно и иновативно научно изследване от голям мащаб.